

Ἡ ἐνδημοῦσα Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως
τοῦ 394 καὶ ἡ προσωπικότητα
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως
Νεκταρίου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ*

Ἡ τοπικὴ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 394 συνήλθε μερικὰ ἔτη μετὰ τὴν Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τοῦ 381 ἐπὶ βασιλείας Φλαβίου Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τὴν Τρίτη ἡμέρα πρὶν ἀπὸ τὶς καλὲνδες τοῦ Ὀκτωβρίου (δηλ. τὴν 29ῃ Σεπτεμβρίου) ἐντὸς τοῦ Βαπτιστηρίου τῆς Μεγάλης καὶ Ἀγιοπάτης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος ἦταν ἀκόμη ἐν ζωῇ, ἀλλὰ τὸ 394 βρισκόταν σὲ ἐκστρατεία ἀφήνοντας στὸν αὐτοκρατορικὸ θρόνο τὸν ἀνήλικο γιό του Ἀρκάδιο ὑπὸ τὴν ἐπιτροπεία τοῦ Πραίτωρα τῆς Ἀνατολῆς Ρουφίνου². Πρὶν τὸν θάνατό του, τὸ 395, ἔδωσε στὸν πρεσβύτερο γιό του, Ἀρκάδιο, τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς αὐτοκρατορίας καὶ στὸν νεώτερο, Ὀνώριο, τὸ δυτικὸ τμῆμα³.

* Ὁ Γεώργιος Παν. Κουντούρης εἶναι Ἐπίκ. Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Βελῆς Ἰωαννίνων.

1. J. D. MANSI, *Sacrorum Consiliorum Nova et Amplissima Collectio*, tomus tertius, στ. 352., Πρὸβλ. ΑΓΑΠΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, Ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1982, σ. 561 καὶ Γ.Α. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. 3ος, Ἀθήνησιν 1853, σ. 625.

2. Ὁ Ρουφίνος ἦταν γαλατικῆς καταγωγῆς καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ τρία πρόσωπα, ποὺ ἄσκησαν σημαντικὴ ἐπιρροή στὸν Θεοδόσιο γιὰ τὴν διακυβέρνηση τοῦ κράτους. Τὰ ἄλλα δύο ἦταν ὁ Φράγκος Ἀρβογάστης καὶ ὁ Σηλίχων βανδαλικῆς καταγωγῆς βλ. σχετ. ΑΙΚ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Βυζαντινὴ Ἱστορία*, τόμ. Α΄ ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 168-169.

3. GEORG OSTROGORSKY, *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, τόμ. Α΄, ἱστορικὲς ἐκδόσεις Στεφ. Βασιλόπουλος, Ἀθήνα 1989, σ. 115.

Ἡ ἐποχὴ τῆς Συνόδου

Ὅταν παραιτήθηκε ὁ Γρηγόριος Θεολόγος ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴ θέση του ἀνέλαβε ὁ ἐκλεγείς Νεκτάριος, ἄνθρωπος μὲ περιορισμένες θεολογικὲς δυνατότητες, ἀλλὰ ἱκανὸς νὰ ρυθμίζει τὶς σχέσεις του μὲ τὸν αὐτοκράτορα, ὥστε αὐτὲς νὰ εἶναι καλές. Ὅπως θὰ ἀναφερθεῖ καὶ στὴν σχετικὴ παράγραφο, ὁ Νεκτάριος ἔγινε πρόεδρος τῆς Συνόδου, ἡ ὁποία στὴ συνέχεια ἀναγνωρίσθηκε ὡς Β΄ Οἰκουμενικὴ καὶ ὀλοκλήρωσε τὶς ἐργασίες τῆς τὸ καλοκαίρι τοῦ 381.

Ὁ αὐτοκράτορας Θεοδοσίος, ὅσον ἀφορᾷ στὰ θρησκευτικὰ θέματα τοῦ κράτους, ἀκολούθησε εὐνοϊκὴ στάση πρὸς τοὺς λεγόμενους «Καθολικούς» κληρικούς, δηλ. τοὺς ὑποστηρικτὲς τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας. Διατήρησε καὶ πολλὰς φορὲς αὔξησε τὰ προνόμια πὸν εἶχαν παραχωρήσει οἱ προκάτοχοί του στοὺς Ἐπισκόπους καὶ στοὺς ἱερεῖς, ἐνῶ, παραλλήλως, φρόντιζε ὥστε τὰ συμφέροντα τῶν κληρικῶν νὰ μὴν ἀποβαίνουν εἰς βᾶρος τοῦ κράτους. Στὰ πλαίσια αὐτὰ μὲ διάταγμά του ὁ Θεοδοσίος ἐπέβαλε στοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας ἔκτακτες δεσμεύσεις⁴.

Προεδρία Συνόδου-κατάλογος συμμετεχόντων Ἐπισκόπων

Στὴ Σύνοδο λοιπὸν τοῦ 394 συμμετεῖχαν τρεῖς Ἀρχιεπίσκοποι⁵, ἦτοι ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος, ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος καὶ ὁ Ἀντιοχείας Φλαβιανός. Στὴν ἐν λόγω Σύνοδο ἔλαβαν ἐπίσης μέρος καὶ οἱ ἐπίσκοποι Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Παλλάδιος, Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Γελάσιος, Νύσσης Γρηγόριος, Ἰκονίου Ἀμφιλόχιος, Ἡρακλείας Παῦλος, Ἀγκύρας Ἀραβιανός, Ἀδριανουπόλεως Ἄμμων, Ταρσοῦ Φαλέριος, Ἱεροπόλεως Λύκιος, Λαοδικείας Ἐλπίδιος, Ἀλεξανδρῶν Παῦλος, Ἐρμουπόλεως Διόσκορος, Βερο-

4. A. VASILIEV, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας*, τόμ. Α΄, 324-1453, ἐκδ. Μπεργαδῆ, γ.χ., σ. 109. Ὁ Μ. Θεοδοσίος ἀντιμετώπισε τοὺς ἐπισκόπους, τὸ ἴδιο μὲ τοὺς κρατικούς ἀξιωματούχους καὶ σὲ περίπτωσι παραπτώματος τιμωροῦνταν μὲ τὴν ἴδια αὐστηρότητα, πρὸβλ. WILLIAM KENNE, *The ecclesiastical edicts of the Theodosian Code*, Columbia University 1879, σ. 23 κ. ἔξ. Πρὸβλ. ἐπίσης ἸΩ. ΚΑΡΑΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Τὸ Βυζαντινὸ Κράτος*, 4η ἔκδοσις, ἐκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 86.

5. ΑΓΑΠΙΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, Ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1982, σ. 461.

νίκης Προβάτιος, Μοψουεστίας Θεόδωρος, Σελευκείας Βίζος, Μαρκιανουπόλεως Ἐπάγαθος, Κλαυδιανουπόλεως Γερόντιος καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι, καθὼς καὶ ὄλο τὸ ἱερατεῖο προφανῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁶.

Ἀπὸ τὰ κείμενα διαπιστώνεται ὅτι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν λόγο στὴν ἀναφερομένη Σύνοδο ἦταν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος (381-397), τῆς ὁποίας Συνόδου ἦταν καὶ ὁ Πρόεδρος. Αὐτὸ ἀναπόφευκτα προέκυψε, ἀφοῦ εἶχαν προηγηθεῖ καὶ οἱ εὐνοϊκῆς ἀποφάσεις τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁷ σχετικὰ μὲ τὸ πρωτεῖο τιμῆς, εἰδικὰ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως.

Θέμα τῆς Συνόδου

Κύριο καὶ μοναδικὸ θέμα τῆς ἐν λόγῳ Ἐνδημούσης Συνόδου⁸ ἦταν ἡ ἐξέταση τῆς κανονικότητος ἢ μὴ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ἐπισκόπου Βόστρων Βαγαδίου ἀπὸ δύο μόνον ἐπισκόπους⁹ καὶ στὴ συνέχεια ἡ χειροτονία τοῦ Ἀγαπίου σὲ ἐπίσκοπο Βόστρων, πιθανότατα ἐπίσης ἀπὸ δύο ἐπισκόπους. Ἡ ἐν λόγῳ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος ἐπικυρώθηκε μὲ τὸν β΄ κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία συνῆλθε ἐπὶ Ἰουστιανοῦ τοῦ Β΄ στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ ἔτος 691¹⁰.

Στὴν ἐναρτήρια τοποθέτησή του ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος ἀναφέρθηκε στὰ ἀκόλουθα: Ἡ ἁγία αὐτῆ Σύνοδος συνῆλθε μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ στὴν ἁγία πόλη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Βλέπω τοὺς διεκδικητῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῶν Βόστρων, Βαγάδιο καὶ Ἀγάπιο νὰ στέκονται καὶ νὰ περιμένουν νὰ ἐκθέσουν τίς μεταξὺ τους διεκδικήσεις, ἀφοῦ προηγήθηκε στὴν ἐπισκοπικὴ τους ἔδρα σχετικὴ διαδικασία μὲ τὸ θέμα τῆς καθαιρέσεως τοῦ Βαγα-

6. J. D. MANSI, *Sacrorum Consiliorum Nova et Amplissima Collectio*, tomus tertius, στ. 852, στὰ ὁποία ἀναφέρεται καὶ ἡ συμμετοχὴ «παντὸς τοῦ ἱερατείου», χωρὶς νὰ προσδιορίζεται ἡ προέλευσή του.

7. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, Μητρ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, ἐκδ. Ἄφοι Κυριακίδη, τόμ. 1ος, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 110.

8. Βλ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, Ἀπὸ τὴ Εἰκονομαχία μέχρι τὴ Μεταρρύθμιση, 3η ἔκδοση, Ἀθήνα 2002, σ. 826. Πρβλ. ΡΗ. SCHAFF, *History of the Christian Church*, vol. III, Nicene and Post-Nicene Christianity, Blackmask@online 2002, σ. 121.

9. ΑΓΑΠΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, σ. 461.

10. Π. ΜΠΟΥΜΗ, *Κανονικὸν Δίκαιον*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2000, σ. 39-41.

δίου και της χειροτονίας του Ἀγαπίου από δύο ἐπισκόπους πού στον παρόντα χρόνο ἔχουν ἤδη ἀποβιώσει¹¹.

Στή συνέχεια ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγκύρας Ἀραβιανὸς δήλωσε: Ἡ Σύνοδος θὰ πρέπει νὰ διακηρύξει προβλέποντας ἀνάλογες μελλοντικές πράξεις, καὶ ὄχι μόνο ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρουσίας, ἐὰν εἶναι σωστό ἢ ὄχι νὰ γίνεται ἡ καθαίρεση ἐπισκόπου ἀπὸ δύο μόνο ἐπισκόπους καὶ ἐὰν εἶναι δίκαιο νὰ μὴν παρευρίσκειται σὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία μητροπολίτης¹². Ὁ ἴδιος δὲν ἐξέφρασε τὴ γνώμη του, ζήτησε ὅμως ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Συνόδου νὰ τοποθετηθοῦν ἐπὶ τοῦ θέματος¹³.

Ἀνταπαντώντας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νεκτάριος εἶπε ὅτι ἡ πρόταση τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγκύρας Ἀραβιανοῦ τυγχάνει ἀξιέπαινη. Ζήτησε ὅμως ἀπὸ τὴ Σύνοδο νὰ προβλέψει γιὰ παρόμοιες πράξεις τοῦ μέλλοντος, καθὼς εἶναι ἀδύνατη ἡ διεξαγωγή τῆς ἴδιας δίκης πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ ζητήματος τῶν ἐπισκόπων Βόστρον¹⁴. Προφανῶς ἐννοοῦσε ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπανάληψη τῆς ἴδιας δίκης, διότι ἐξέλειπαν οἱ δικάσαντες ἐπίσκοποι.

Ἀκολούθως ὁ Ἀγκύρας Ἀραβιανὸς διεκήρυξε ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου στὴ Νίκαια ὄρισαν, καταργώντας πρακτικὲς τοῦ παρελθόντος, νὰ μὴν εἶναι λιγότεροι ἀπὸ τρεῖς οἱ ἐπίσκοποι πού χειροτονοῦν ἐπίσκοπο καὶ νὰ μὴν ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴ χειροτονία ὁ μητροπολίτης. Γι' αὐτὸ καὶ ἀξίωσε, παραμένοντας πιστὸς στὴν ἀπόφαση τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, νὰ μὴν ἐπιτρέπεται οὔτε ἡ χειροτονία οὔτε ἡ καθαίρεση ἑνὸς ἐπισκόπου ἀπὸ δύο μόνο ἐπισκόπους¹⁵. Ἄλλωστε «τὸ δικαίωμα τῆς καθαιρέσεως ἐπισκόπου ἀνήκε στους κεκτημένους τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας»¹⁶.

Συνηγορώντας καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος δήλωσε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ληφθεῖ δυσμενὴς ἀπόφαση γιὰ τοὺς ἤδη κεκοιμημένους ἐπίσκοπους πού καθαίρεσαν καὶ χειροτόνησαν ἐπίσκοπο. Θεωρεῖ, ὡστόσο, ἀναγκαῖο γιὰ τὸ μέλλον οἱ καθαιρέσεις ἐπισκόπων νὰ πραγματοποιιοῦνται ὄχι μό-

11. ΠΡ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Κώδικας Ἱερῶν Κανόνων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων*, Β΄ ἔκδοση, Ἐκδ. Ἄφοι Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 289-291. Πρβλ. Γ. Α. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *ὡς ἀνωτ.* τόμ. 3ος, Ἀθήνησι 1853, σ. 625.

12. Προφανῶς ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν μητροπολίτη-προκαθήμενο τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου.

13. ΠΡ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *ὡς ἀνωτ.*, σ. 291.

14. ΠΡ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *ὡς ἀνωτ.*, σ. 291.

15. ΠΡ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *ὡς ἀνωτ.*, σ. 291.

16. Βλ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν*, τόμ. Α΄, Προϋποθέσεις Διαμορφώσεως τοῦ Θεσμοῦ (Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὸ 451) Ἀθήνησι 1977, σ. 136 καὶ πρβλ. σ. 117 κ. ἐξ. τῆς ἴδιας μελέτης.

νο από τρεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας, ὥστε νὰ κατοχυρώνεται ἡ δίκαιη ἀπονομή τῆς ποινῆς¹⁷. Σὲ αὐτὸ συνηγορεῖ καὶ ὁ στ' κανόνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι σὲ περίπτωση κατηγορίας ἐπισκόπου θὰ πρέπει πρῶτα νὰ ἐλεγχθεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ κατηγοροῦ. Ἐὰν αὐτὸς ὁ κατήγορος εἶναι αἰρετικὸς θὰ πρέπει πρῶτα ὁ ἴδιος νὰ ἐλεγχθεῖ¹⁸. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ στὴ συνέχεια ὁ ἴδιος κανόνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει ὅτι γιὰ τὴν τεκμηρίωση κατηγορίας ἐναντίον ἐπισκόπου πρέπει νὰ παρίστανται ὄλοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ γίνει παραπομπὴ τοῦ θέματος σὲ εὐρύτερο συνοδικὸ σχῆμα, αὐτὸ τῆς μείζονος συνόδου τῆς διοικητικῆς περιφέρειας¹⁹ ποὺ συγκαλεῖται γιὰ τὸ ἐν λόγω θέμα, προφανῶς ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ ἐξάρχου τῆς διοικήσεως. Συναφῆς μὲ τοὺς ἀνωτέρω εἶναι καὶ ὁ ιβ' κανόνας τῆς Συνόδου τῆς Κερθαγένης, ὁ ὁποῖος ὀρίζει ὅτι ὁ κατηγορηθεὶς ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἀπὸ δώδεκα τουλάχιστον ἐπισκόπους²⁰.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νεκταρίου

Μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381) ἡ Σύνοδος, μὲ εἰσήγηση τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ Διοδώρου, ἐξέλεξε ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἀκόμη ἀβάπτιστο λαϊκὸ, Συγκλητικὸ καὶ Πραίτωρα Νεκτάριο, τὸν ὁποῖο καὶ χειροτό-

17. ΠΡ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *ὡς ἀνωτ.*, σ. 291.

18. «Εἰ δε ἐκκλησιαστικὸν εἶη τὸ ἐπιφερόμενον ἐγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα, πρῶτον μὲν αἰρετικοῖς μὴ ἐξῆ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι». Γ. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. 2, Ἀθήνησι 1852, φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση Μ. Γρηγόρη, σ. 180-181.

19. «... τούτους κελεύει ἡ ἁγία Σύνοδος, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίστασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἐν αἰτίας τισὶν ἐπισκόπου· εἰ δὲ συμβαίῃ ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ, τῶν τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἐπισκόπων ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων». Γ. Α. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *ὡς ἀνωτ.* τόμ. 2, σ. 181.

20. «Ἐάν τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιροῦ συνόδου ἐγκλήματι περιληφθῆ, ὁ τοιοῦτος ἀκουσθῆ ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων». Γ. Α. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *ὡς ἀνωτ.* τόμ. 2, σ. 322.

νησαν με την ἐσθήτα τοῦ νεοφωτιστοῦ²¹. Τὸ γεγονός τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ Νεκταρίου προκάλεσε τὴν ἀπορία τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ὅταν πληροφορήθηκε τὴν προέλευσή του καὶ κυρίως τὴν μὴ χριστιανικὴ καταγωγή του, ἀπόρησε μετὰ τὴ συναίνεση τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου²². Στὸ σχόλιό του ὁ Σωζομενὸς ἀναφέρει ὅτι, οὔτε ὁ Διόδωρος Ταρσοῦ θὰ γνῶριζε ὅτι ὁ Νεκτᾶριος ἦταν ἀμύητος στὴν χριστιανικὴ πίστη, διότι ἡ ἐκλογή δὲν θὰ ἐτελεῖτο σὲ κάποιον μὴ χριστιανό. Τέλος, δικαιολογεῖ τὴν ἐπιλογή τοῦ Θεοδοσίου ὑπὲρ τοῦ Νεκταρίου, διότι, παρ' ὅτι ἦταν ἀμύητος στὴν χριστιανικὴ πίστη, ἀντιμετωπίσθηκε μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ σθεναρὴ ἀντίσταση ἱερέων κατὰ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Ὁτορηῖνου Μελιτινῆς γιὰ τὴν ἀνάρρησή τους στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως²³.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Νεκταρίου ὑπῆρξε ἀμφιλεγόμενη ὡς πρὸς τὴν θεολογικὴ του δραστηριότητα· ὡς πρὸς τὸ ἦθος του, ὅμως, διακρίθηκε. Σὲ αὐτὸν ἀποδόθηκαν τὸ Σύμβολο Πίστεως-Ὁμολογία τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381) καὶ τέσσερις κανόνες τῆς, μετὰ τοὺς ὁποίους α) καταδικάζονταν αἵρέσεις, β) ἀπαγορεύθηκε σὲ ἐπισκόπους νὰ ἀσχολοῦναι μετὰ θέματα ἀλλοτριῶν περιφερειῶν (τὴ διοίκηση μιᾶς περιφέρειας εἶχε εἶτε ὁ προεξάρχων τῆς περιφέρειας εἶτε σύνοδος ἐπισκόπων τῆς περιοχῆς), γ) ἡ Ἐπισκοπὴ Κωνσταντινουπόλεως ἐτέθη κατὰ τάξιν μετὰ τὴν Ἐπισκοπὴ Ρώμης, ὡς Νέα Ρώμη, καὶ δ) καταδικάσθηκε ὁ ἐπίσκοπος Μάξιμος ὁ Κυνικός, ἐνῶ καθαιρέθησαν ὅσοι εἶχαν χειροτονηθεῖ ἀπὸ αὐτόν²⁴.

21. ΙΩ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 1ος τομ., Θεσσαλονίκη 1983, σ. 288. Πρβλ. Ἰακώβου. ΠΗΛΙΑΗ, *Ἡ Χριστιανικὴ Ἱερωσύνη*, (Ἀπὸ Ἱστορικῆς Ἀπόψεως τῶν Δέκα πρώτων αἰώνων μ.Χ.), Ἀθήνα 1988, σ. 90. Ὅπως περιγράφει ὁ ἱστορικὸς τῶν ἐποχῆς Σχωζομενὸς ὁ Διόδωρος Ταρσοῦ εἶδε στὸ πρόσωπο τοῦ Νεκταρίου ἐκείνον ποῦ διέθετε τὰ ἀπαραίτητα πρὸς χειροτονία προσόντα: «καὶ ἰδὼν εἰς Νεκτᾶριον, ἄξιον εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς ἐνόμισε· καὶ κατὰ νοῦν εὐθὺς αὐτῷ ποσετέθη, Πολιὰν τ' ἀνδρός, καὶ εἶδος ἱεροπρεπές, καὶ τὸ προσηγνές τῶν τρόπων». «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», 7°, P.G 67, στ. 1440, Πρβλ. ἐπίσης, ΡΗ. SCHAFF, *History of the Christian Church*, vol. III, Nicene and Post-Nicene Christianity, Blackmask@online 2002, σ. 39, ὅπου μνημονεύεται ὅτι τόσο ὁ Νεκτᾶριος Κωνσταντινουπόλεως ὅσο καὶ ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιλάνων χειροτονήθηκαν ἐπίσκοποι ὄντας πρὶν ἀβάπτιστοι.

22. ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», βιβλίον 7°, P.G 67, στ. 1440 Β.

23. ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», βιβλίον 7°, P.G 67, στ. 1440 C.

24. Π. Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, «Νεκτᾶριος, Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως», Θ.Η.Ε., τόμ. 9ος, ἐκδ. Ἀθ. Μαρτίνου, Ἀθήνα 1965, στ. 395. Πρβλ. ΑΜ. Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ, *Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες*, ἐκδ. Γ. Ἀπ. Διακονία, Ἀθήνα 1997, σ. 41.

Ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Ἡλιουπόλεως Γεννάδιο²⁵ ἐτέθη ἓνα βασικῆς σημασίας ἐρώτημα, ἐὰν ἡ ἐκλογή αὐτὴ ἦταν ἢ δὲν ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὸν β' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ρητὰ ἀπαγορεύει τὴν χειροτονία νεοφύτων στὴν πίστη καὶ τὴν προαγωγή τους σὲ ἐπίσκοπο ἢ πρεσβύτερο. Στὴν πραγματοποίηση ὅμως αὐτῆς τῆς χειροτονίας τοῦ Νεκταρίου συνέβαλαν δύο γεγονότα: α) ἡ ὑποστήριξη τῆς ἀντικανονικότητος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυνικοῦ Μαξίμου ὡς ἐπισκόπου τῆς πρωτεύουσας, ὁ ὁποῖος εἶχε λαθραῖα χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν Πέτρο Ἀλεξανδρείας καὶ β) ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἡγέτη τῶν Εὐσταθιανῶν Παυλίνου, ὡς ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἱεραρχῶν τῆς Δύσεως. Ἡ σύνοδος ἐξέλεξε τὸν Φλαβιανὸ ὡς ἐπίσκοπο Ἀντιοχείας καὶ ἀκύρωσε τὴν χειροτονία τοῦ Μαξίμου, ὅπως ἔχει προαναφερθεῖ²⁶.

Ὁ Νεκτᾶριος διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 381 μέχρι τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 397, χρόνο θανάτου του. Σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη ὀρισμένων ξένων ἐρευνητῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πατριάρχης δὲν παρουσίασε ἰδιαίτερα σημαντικό ἔργο, μετέτρεψε τὸ πρωτεῖο τιμῆς τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως σὲ πρωτεῖο δικαίου (δηλ. πρωτεῖο μὲ πραγματικὰ δικαιώματα)²⁷. Σημειωτέον ὅτι ὁ Νεκτᾶριος ἦταν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ποὺ ἄσκησε τὰ πατριαρχικά του δικαιώματα στὶς διοικήσεις Θράκης, Πόντου, καὶ Ἀσίας σύμφωνα μὲ τὸν γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου²⁸.

Ἀποφάσεις τῆς Συνόδου

Ἡ Σύνοδος κατόπιν συζητήσεως κατέληξε στὴ θέσπιση δύο κανόνων, τὸ περιεχόμενο τῶν ὁποίων ἔχει ὡς ἐξῆς: Κανὼν α' : ὁ Ἐπίσκοπος δὲν δύναται νὰ

25. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, Μητρ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, ὡς ἀνωτ., σ. 87.

26. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, Μητρ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, ὡς ἀνωτ., σ. 87. Βλ. ἐπίσης, Βλ. Ιω. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, σ. 520 καὶ 526.

Κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ Θ. Βαλσαμῶνος ἀποτελεῖ ἀταξία ἐκκλησιαστικὴ ἡ εἴσοδος στοὺς μοναχισμὸ λαϊκοῦ χωρὶς δοκιμασία ἢ ἡ ἀνάρρησή του στοὺς ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα. Προσθέτει δὲ ὅτι οἱ σπάνιες περιπτώσεις τῶν εἰς ἀθρόον χειροτονιῶν ἐπισκόπων, ἐπειδὴ διέλαμψαν στὶς ἐπισκοπές τους, δὲν μποροῦν νὰ γίνουν νόμος τῆς Ἐκκλησίας. *P.G* 67, στ. 1080.

27. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ, Μητρ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, ὡς ἀνωτ., σ. 110.

28. Π. Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, «Νεκτᾶριος, Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως», *Θ.Η.Ε.*, τόμ. 9ος, ἐκδ. Ἀθ. Μαρτίνου, Ἀθῆνα 1965, στ. 395.

χειροτονεῖται ἀπὸ δύο μόνον ἐπισκόπους σύμφωνα μὲ τὴν Σύνοδο τῆς Νικαίας²⁹. Κανὼν β΄: ἡ καθάρσις Ἐπισκόπου, στὸ ἐξῆς, δὲν πρέπει νὰ γίνεταί οὔτε ἀπὸ τρεῖς οὔτε ἀπὸ δύο ἐπισκόπους, ἀλλὰ μὲ τὴν ψήφου ὅλων τῶν μελῶν τῆς συνερχομένης Συνόδου, καὶ ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας (ἐπαρχίας), ὅπως ὀρίζουν οἱ Ἀποστολικοὶ Κανόνες (βλ. τοὺς κη΄ καὶ οε΄ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐρμηνείας τους, ὅπως καὶ τὸ σχετικὸ χωρίο τῶν Πράξ. 25,16), ὥστε νὰ εἶναι ἀκριβέστερη ἢ αἰτία καὶ ἡ τιμωρία τῆς καθαιρέσεως τοῦ κρινομένου³⁰.

Ἑρμηνευτικὰ σχόλια τῶν Κανόνων

Κανὼν α΄: Ἡ Σύνοδος τοῦ 394 βασιζόμενη στὸν δ΄ κανόνα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη ἡ παρουσία τριῶν ἐπισκόπων γιὰ τὴ χειροτονία Ἐπισκόπου, συμπληρώνοντας τὸν α΄ Ἀποστολικὸ κανόνα. Ἔτσι ρητῶς ἀπαγορεύει τὴ χειροτονία Ἐπισκόπου ἀπὸ δύο μόνο ἐπισκόπους³¹. Τὸ ἴδιο πνεῦμα ἀπηχεῖται καὶ ἀπὸ τὸν ιγ΄ κανόνα τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης ποὺ ὑπαγορεύει ὅτι ἡ χειροτονία στὸ βαθμὸ τοῦ ἐπισκόπου πρέπει νὰ πραγματοποιεῖται ἀπὸ πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ σὲ περίπτωσι ἀνάγκης νὰ χειροτονεῖται ἀπαραίτητως ἀπὸ τρεῖς³². Σχολιάζοντας τὸν ἴδιο κανόνα ὁ Ζωναρᾶς δια-

29. Κανὼν Α΄: «Ὅριζομεν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο χειροτονεῖσθαι Ἐπίσκοπον, ἀκολούθως τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ», Ἀγαπίου, Ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου Μοναχοῦ *Πηδάλιον*, σ. 461.

30. Κανὼν Α΄: «Ὅριζομεν, μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἐξῆς, μήτε παρὰ τριῶν, μήτε γε παρὰ δύο, τὸν ὑπεύθυνον Ἐπίσκοπον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι· ἀλλὰ πλείονος Συνόδου ψήφῳ, καὶ εἰ δυνατὸν, πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν, καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ Κανόνες διωρίσαντο, ἵνα τῇ τῶν πολλῶν ψήφῳ ἀκριβεστέραν ἢ κατὰ κρισις τοῦ ἀξίου καθαιρέσεως δεικνύηται, παρόντος καὶ κρινομένου», ΑΓΑΠΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, σ. 462.

31. ΑΓΑΠΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, σ. 462. Πρβλ. ἐπίσης, C. F. HEFELE, *A History of the Councils of the Church from the Original Documents*, Publishing T & T Clark, London 2007, σ. 458, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ κανόνας ἀνήκει σὲ ἐκείνους ποὺ δὲ δύνανται νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀποστολικὴ τους προέλευσις καὶ ἡ χρονολογήσι τους παραπέμπει στοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνες τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ὡς γνωστὸν οἱ λεγόμενοι Ἀποστολικοὶ Κανόνες ἔχουν καταγραφεῖ ἐπ’ ὄνοματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

32. «Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν χειροτονεῖσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, κἂν ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, κἂν ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθεῖ», Γ. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *ὡς ἀνωτ.*, τόμ. 2, σ. 325.

κρίνει μεταξύ χειροτονίας (χειροθεσίας και καθιερώσεως) και ψήφου έκλογής του επισκόπου, ώστε να μην φαίνεται ότι υπάρχει αντίθεση μεταξύ του δ' κανόνος της Α' Οικουμενικής Συνόδου και του α' Αποστολικού κανόνος³³. Την ίδια αντίληψη εκφράζει και τὸ ἐρμηνευτικὸ σχόλιο τοῦ Βαλσαμώνος στὸν γ' κανόνα τῆς Καρθαγένης, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ ὡς χειροτονία ὄχι τὴ χειροθεσία καὶ καθιέρωση ἐπισκόπου ἀλλὰ τὴν ψήφο ἐκλογῆς, ἐπειδὴ κάποιοι πρωτεύοντες ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας δὲν τηροῦσαν τὸν κανόνα³⁴. Καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησή μας τὰ προαναφερόμενα ἐρμηνευτικὰ σχόλια συντείνουν στὸ γεγονός ὅτι κάποιος δύναται νὰ ἐκλεγῆ ὡς ἐπίσκοπος ἀπὸ δύο μόνον ἐπισκόπους, ὑποχρεωτικὰ ὅμως ἢ χειροτονία του νὰ πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ τρεῖς.

Κανὼν β' : Ἡ Σύνοδος τοῦ 394 στὴ συνέχεια κήρυξε παράνομη τὴν καθάρωση τοῦ Ἐπισκόπου Βαγαδίου, καὶ στὸ ἐξῆς ὅρισε ἢ ποινὴ τοῦ κατηγορουμένου μὲ καθάρωση ἐπισκόπου νὰ μὴν πραγματοποιεῖται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς ἐπισκόπους, ἀλλὰ ἀπὸ περισσότερους καὶ εἰ δυνατὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας, ὥστε νὰ εἶναι ἡ διαδικασία ἀντικειμενικὴ καὶ ἡ ἀπόφαση ἀδέκαστη καὶ δίκαιη, βασιζόμενη ἐκτὸς τῶν προαναφερομένων καὶ στὸν οδ' Ἀποστολικὸ κανόνα³⁵.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν προηγούμενο κανόνα, οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου τοῦ 394 ἐλάμβαναν ὑπ' ὄψη τους τὶς ἐπαρχιακὲς μητροπόλεις καὶ μεριμνοῦσαν γι' αὐτὲς³⁶, καθότι μὲ τοὺς δ' καὶ ε' κανόνες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰσήχθη τὸ μητροπολιτικὸ σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας³⁷. Ὁ β' κανόνας ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ κρίνεται καὶ νὰ καθαιρεῖται ὑπὸ πλειόνων (τῶν τριῶν) συνόδου ψήφῳ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, πράγμα πὺ σημαίνει ὅτι στὴ σύνοδο αὐτὴ μποροῦν νὰ συνέλθουν ἀρχιερεῖς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπαρχίας (τῆς τοπικῆς δηλαδὴ Ἐκκλησίας)³⁸.

33. Αὐτόθι, σ. 325.

34. «...ὡς ἔοικε τινὲς μητροπολίται (τούτους γὰρ ὁ παρὼν πρωτεύοντας ἐπαρχίας καλεῖ) οὐκ ἐφύλαπτον τὰ τοῦ κανόνος», Γ. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΑΝ, *ὡς ἀνωτ.*, τόμ. 2, σ. 326

35. ΑΓΑΠΟΥ, Ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου Μοναχοῦ, *Πηδάλιον*, σ. 462.

36. Π. Ι. ΜΠΟΥΜΗ, «Νομοκανονικὲς Ἀπαντήσεις σὲ ὑποβληθεῖσες γραπτὲς ἐρωτήσεις-παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὴν καθάρωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου», *ΕΕΘΣΠΑ*, τόμ. ΜΕ' (2010), σ. 71.

37. Βλ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Ἱστορικοκανονικὰ καὶ ἐκκλησιολογικὰ προϋποθέσεις ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν κανόνων. *ΕΕΘΣΠΑ* (ΙΗ'), 1972, σ. 68.

38. Π. Ι. ΜΠΟΥΜΗ, «Νομοκανονικὲς Ἀπαντήσεις», ὡς ἀνωτ., σ. 71.

Σε έρμηνευτικό του σχόλιο ό Βαλσαμών στόν προαναφερόμενο ιβ' κανόνα τής Καρθαγένης σημειώνει ότι περί τής καθαιρέσεως έπισκόπου άρκει για τήν κρίση ή παρουσία δώδεκα έπισκόπων, έστω και άν ύπηρχε ή δυνατότητα να προσέλθουν περισσότεροι³⁹.

Όπως παρατηρούμε, τó ίδιο δεσμευτική είναι και ή απόφαση του α' κανόνα τής έν λόγω Συνόδου του 394 για τήν χειροτονία έπισκόπου κατ' αποκλειστικότητα από τρεις άρχιερείς και όχι από δύο. Γι' αυτό σέ περίπτωση άπουσίας τρίτου έπισκόπου προβλέπεται ή πρόσκληση τρίτου άρχιερέως από πλησιόχωρη έκκλησιαστική έπαρχία. Με άλλα λόγια οί άνωτέρω κανόνες δέν προβλέπουν χορήγηση οικονομίας ούτε για τή χειροτονία ούτε για τήν καθáιρεση έπισκόπου από δύο μόνο έπισκόπους.

Σε γενικές γραμμές, ή έν λόγω αντιμετώπιση του θέματος και ή συγκεκριμένη συμπλήρωση του α' κανόνα τής Άποστολικής Συνόδου έντάσσεται μέσα στο πνεύμα τής, κατά τήν έποχή εκείνη, πλήρους όργανώσεως του βίου τής Έκκλησίας με βάση τήν έδραιωμένη πλέον σέ οίκουμενικό επίπεδο συνοδική διαδικασία. Η αντιμετώπιση αυτή έγινε κυρίως μέσα στα πλαίσια, όχι μόνο του μητροπολιτικού από τήν Σύνοδο Νικαίας, αλλά και του ύπερμητροπολιτικού συστήματος, όπως αυτό άρχισε να διαφαίνεται στο κανονικό έργο (βλ. β', σ' κανόνες) τής Β' Οίκουμενικής Συνόδου. Με βάση τους κανόνες αυτούς, κυρίως τόν σ' ή Σύνοδος του 394 αποφάσισε να θεμελιώσει τó δικαίο χειροτονίας-κρίσεως στή συνοδική διαδικασία, όπως αυτή είχε ήδη ένταχθεί στο μητροπολιτικό σύστημα (Α' Οίκουμενική Σύνοδος) και στήν ύπερμητροπολιτική κατεύθυνση μετά τή Σύνοδο Νικαίας. Έχοντας υπόψη τά άνωτέρω θεωρήθηκε άνεπαρκής ό άριθμός των δύο έπισκόπων για τή χειροτονία και πολύ περισσότερο για τήν κρίση έπισκόπου. Η μετέπειτα διάκριση έκλογής-χειροτονίας έπισκόπου κατά τόν Ζωναρά, όπως άνωτέρω άναφερθήκαμε, είναι άπλως έπικουρική στο θέμα. Θα πρέπει, τέλος, να τονισθεί ότι τά προναφερθέντα δέν μειώνουν τó κύρος του άποστολικού κανόνα, αλλά τονίζουν τήν εξέλιξη τής συνοδικότητας τής Έκκλησίας σέ μιá άλλη έποχή από εκείνη τής μεταποστολικής περιόδου, όταν δηλ. είχε διαδοθεί ό χριστιανισμός, είχε πληθυνθεί ή Έκκλησία και είχαν άρθεί οί περιορισμοί τής έποχής των διωγμών.

39. «περί καθαιρέσεως έπισκόπου γενομένης παρά δώδεκα έπισκόπων, όταν ύπηρχεν εύχερής και πλείους συνελθείν, άρκοϋσιν εις λύσιν», Γ. ΡΑΛΛΗ-Μ. ΠΟΤΛΗ, *ώς άνωτ.*, τόμ. 2, σ. 327.

Συμπεράσματα

α) Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 394 τυγχάνει ἰδιαίτερος σημαντική διότι μὲ τὴ θέσπιση τοῦ α' κανόνος τῆς ἀναδεικνύει τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ α' Ἀποστολικοῦ κανόνος, ὅπως αὐτὸς συμπληρώθηκε ἀπὸ τὸν δ' κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου σχετικὰ μὲ τὴ χειροτονία Ἐπισκόπου. Ἐπιπλέον ἡ συμπλήρωση αὐτὴ ἐντάσσεται μέσα στὸ πλαίσιο, ὄχι μόνο τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχόμενης υπερβάσεώς του πρὸς τὸ ὑπερμητροπολιτικό.

β) Στηριζόμενη στὴν ἐκκλησιολογικὴ θέση τῶν προαναφερθέντων κανόνων (= συνοδικότητα) ἡ Σύνοδος τοῦ 394 ὄρισε ρητὰ ὅτι ἡ χειροτονία Ἐπισκόπου πρέπει ὑποχρεωτικὰ νὰ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τρεῖς τουλάχιστον Ἐπισκόπους, ἀφοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰῶνος τὸ συνοδικὸ σύστημα ὑποδείκνυε τὴ συμμετοχὴ τόσο τοῦ οἰκείου μητροπολίτου ὅσο καὶ τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων.

γ) Κατ' οἰκονομίαν χειροτονία Ἐπισκόπου ἀπὸ δύο μόνον Ἐπισκόπους ἐνδέχεται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἐφόσον ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἐμπερίστατη, ἢ τελεῖ ὑπὸ διωγμὸ, ὅπως δηλ. ἦταν οἱ συνθήκες, ὅταν εἶχε θεσπισθεῖ ὁ α' ἀποστολικὸς κανόνας. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἐξετάζεται, ἂν μεταξὺ τῶν δύο Ἐπισκόπων πού χειροτόνησαν συμμετεῖχε ὁ πρῶτος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτης ἢ Ἀρχιεπίσκοπος ἢ ὁ ἀναπληρωτὴς του. Αὐτὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ πράξις, ὅταν οἱ τοπικὲς ἐκκλησιαστικὲς συνθήκες τὸ ἐπιτρέψουν, ὀφείλει νὰ ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τοπικὴ κανονικὴ ἐπισκοπικὴ σύνοδο.

δ) Ἐχοντας ὡς ὑπόβαθρο τὰ προηγούμενα, ὁ β' κανόνας τῆς Συνόδου ὀρίζει ὅτι στὴν περίπτωσι καθαιρέσεως Ἐπισκόπου πρέπει νὰ παρίστανται περισσότεροι τῶν τριῶν Ἐπίσκοποι ἢ ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐπαρχίας, πάντως ὄχι λιγότεροι τῶν δώδεκα, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν β' κανόνα τῆς Καρθαγένης. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐὰν δὲν ὑπάρχουν δώδεκα ἐπίσκοποι σὲ μία τοπικὴ ἐκκλησία, μποροῦν νὰ κληθοῦν πλησιοχώροι ἐπίσκοποι γιὰ τὴ συγκρότησι συνοδικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ὡς ἐγγύησι τῆς δίκαιης ἐξέτασις τῶν πραγμάτων.

ε) Ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ προβληματικὴ τὴν παρουσίαν δύο μόνο ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονία ἐπισκόπου, ἐφόσον δὲν συντρέχουν εἰδικοί λόγοι καὶ ὅτι ἡ συγκεκριμένη πρακτικὴ ἐνδέχεται νὰ ὀδηγήσει ἀκόμη καὶ σὲ σχισματικὲς καταστάσεις.